

СТРАТЕГИЈУ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

(Сл. гласник РС бр. 1/07)

Основни текст на снази од 05/01/2007 , у примени од 05/01/2007

I. УВОД

Стратегија образовања одраслих је позив на стварање културе учења, друштвене организације и економије засноване на знању и унапређењу способности и постигнућа одраслих људи.

Полазну основу за ову стратегију образовања одраслих чине следећа међународна документа:

- Хамбуршка декларација о учењу одраслих, UNESCO (Fifth International Conference on Adult Education /Confinteа VI, "Adult Learning: A Key for the Twenty-First Century", A UNESCO Conference in Cooperation with International Partner, Hamburg, Germany, 14-18 July 1997 (url: <http://www.education.unesco.org/educprog/uiel/>));
- Меморандум о доживотном учењу Европске комисије (A Memorandum on lifelong learning, Commission of the European Communities, Brussels, 2000 (<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>));
- Дакарски оквир деловања – образовање за све, Дакар, 2000, (Dakar Framework for Action, "Education for All: Meeting our Collective Commitments", Dakar, 2000);
- Европски простор доживотног учења (Communication from the Commission. Making a European area of lifelong learning a Reality, 21.11.2001, EC DG for Education and Culture and DG for Employment and Social Affairs, Comm (2001), 678 Final);
- Копенхашка декларација (Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training, and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and training "The Copenhagen Declaration", 2002);
- Декада образовања за одрживи развој Скупштине УН (UN Decade of Education for Sustainable Development, Resolution of the 65th General Meeting of the German Commission for UNESCO (DUK), Bonn, 7th July 2005 (http://www.dekade.org/mgmaterial/Resolution_65HVeng.pdf).

Стратегија образовања одраслих је инструмент за имплементацију:

- Националне стратегије запошљавања 2005–2010, Влада, 2005. године;
- Стратегије развоја малих и средњих предузећа и предузетништва за период 2003–2008, Влада, 2003. године;
- Стратегије за смањење сиромаштва, Влада, 2003. године;
- Националне стратегије Србије за приступање Србије и Црне Горе Европској унији, Влада, 2005. године;
- Стратегије развоја социјалне заштите , Влада, 2005. године;
- Националне стратегије о старењу 2006–2015 , Влада, 2006. године.

Образовање одраслих је друштвена делатност и процес задовољавања образовних потреба одраслих људи без обзира на институционалну организацију, садржај, ниво и коришћене методе. По садржајима, начину организације и циљевима, образовање одраслих је разноврсно и мултифункционално и као такво може бити формално и неформално, опште и стручно, иницијално и континуирано, редовно и ванредно.

У оперативном и практичном смислу образовање одраслих "подразумева све формалне и неформалне облике образовања намењене старијим од 18 година који немају статус ученика, односно студента." ¹

Формално образовање је образовање које се дешава у школском систему – од основних школа до постдипломских студија на универзитетима, на основу одобрених програма образовања које воде до дипломе (сертификата), односно националних признања о стеченим квалификацијама, компетенцијама или нивоима образовања и које се финансира из јавних фондова.

Неформално образовање се односи на све програме и активности образовања и учења изван школског система. Као и формално и оно је организовано и институционално, али се не завршава са друштвеном верификацијом стечених знања и постигнућа у смислу националних квалификација и нивоа образовања и обично се не финансира из јавних фондова.

Иницијално образовање обухвата све програме образовања који се дешавају пре уласка у свет рада, односно (првог) запошљавања.

Континуирано образовање и обука се односе на програме и процесе образовања који се дешавају после обавезног образовања, односно за неке категорије послеиницијалног образовања и обуке или после уласка у свет рада у циљу (1) унапређења знања, вештина и компетенција, (2) стицања нових компетенција (3) даљег персоналног и професионалног развоја.

II. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

Образовање одраслих – подршка социјално-економском развоју

Од 2000. године у Републици Србији се спроводи интензивна социјално-економска реформа. После дугогодишње кризе привреда је ушла у фазу транзиционог (споријег) раста и благог опоравка. Власничка трансформација је интензивна и практично се налази у завршној фази што има позитивне ефекте на реструктурирање привреде, прилив страног капитала, интензивирање продуктивности и пораст броја малих и средњих предузећа.

По својој структури и капацитетима српска привреда је још увек технолошки незахтевна и између Републике Србије и земаља Европске уније постоји евидентан технолошки јаз. Одлучујући технолошки развој и мењање српске привреде у технолошком смислу може се једино очекивати кроз трансфер технологија. То претпоставља стабилизацију политичких прилика и адекватну економску политику што би страним компанијама и страном капиталу омогућило бољи приступ српској привреди и тржишту. Други услов је адекватно обучена и флексибилна радна снага, способна да се суочи са технолошким новинама, новим начинима производње, организације рада и новим производима. Без нових технологија и радне снаге способне да их користи, Републици Србији прети озбиљна транзициона рецесија.

Стопа природног прираштаја се драстично смањује, док се просечно трајање живота продужава, што има за последицу константно увећање броја старијих од 60 година у укупној популацији. Према подацима из 2002. године 1/4 становништва у Републици Србији је старија од 60 година.

Без обзира на значајан број високообразованих и квалификованих, образовна структура становништва Републике Србије је неповољна. Скоро 50% одраслог становништва се налази на елементарном образовном нивоу или испод њега. То значи да око два милиона људи старијих од 15 година не поседује адекватне радне и животне вештине и компетенције, а да велики део њих има значајне тешкоће да нађе или задржи посао.

У последњих неколико деценија у Републици Србији је евидентан пад запослености. Услед структурних промена и власничке трансформације долази до значајног губитка радних места и број незапослених се драматично увећава. У образовној структури запослених постоји значајан број образованих и стручних радника, али је и учешће нестручних у укупном броју још увек веома високо. У структури незапослених

доминантно место заузимају неквалификовани и полуквалификовани радници, али се број образованих висококвалификованих незапослених драматично увећава. Незапосленост, али пре свега нефлексибилност тржишта рада (недостатак програма који испуњавају захтеве тржишта рада за специфичним знањима и вештинама, каријерног саветовања и вођења, система за признавање и препознавање компетенција и квалификација и активне политике запошљавања) једна је од основних препрека укупном одрживом социјално-економском развоју. У условима савременог рада и пословања пред предузећима/привредним друштвима, послодавцима, запосленима и онима који трагају за послом стоје захтеви за високом компетентношћу и адаптибилношћу што значи да се образовање одраслих налази у срцу социјално-економске трансформације и транзиције ка новим технологијама и високопродуктивној економији.

Кључни проблеми релевантни за разумевање и унапређење образовања одраслих у Републици Србији су:

- низак ниво економског развоја;
- велике диспропорције у економској, демографској и образовној структури;
- успорен популациони раст и смањење броја деце и младих и увећање броја старих у укупној популацији;
- сиромаштво значајног дела становништва;
- високо учешће младих до 30 година у укупној незапослености;
- неповољна образовна и квалификациона структура укупног становништва;
- неповољна образовна структура запосленог становништва;
- неповољна образовна и квалификациона структура незапосленог становништва;
- недостатак системског приступа у развоју образовања и учења одраслих (стратегија, легислатива, институције, кадрови и финансијска средства).

Образовање одраслих је основни инструмент за социјално-економску трансформацију и развој. Оно треба да:

- одговори на потребе тржишта рада и потребе појединаца за знањима и вештинама;
- повећа вредност људског капитала и створи базичну подршку за одрживи социјално-економски развој земље и њену интеграцију у глобалну, посебно европску економију;
- омогући појединцима пуну социјалну партиципацију и могућност већег запошљавања и способности да буду активни и конкурентни на тржишту рада;
- увећа професионалну мобилност и флексибилност радно активног становништва (кретање кроз свет рада, професије и квалификације);
- предупреди социјалну искљученост и маргинализацију, ојача социјалну кохезију и осећање припадности и идентитета;
- подржи индивидуални развој и самоиспуњење.

III. ОСНОВНА НАЧЕЛА СТРАТЕГИЈЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Стратегија образовања полази од става да је образовање одраслих:

- манифестација доживотног учења и интегрални део целовитог система образовања;
- снажан фактор економског развоја, повећања продуктивности и конкурентности привреде, унапређења запошљавања и могућности за запошљавање и смањења регионалних диспропорција у економском развоју Републике Србије;
- коректив редовног система образовања (пружа другу шансу за стицање релевантних знања и вештина);
- иновативни механизам система образовања и учења (подручје које брзо реагује на потребе

привреде, тржишта рада и технолошке промене и у које се уводе и тестирају нови профили, програми, вештине, компетенције и које је флексибилно и отворено за нове начине и облике рада и учења);

– инструмент за очување животне средине и одрживи развој друштва;

– основни начин да се подржи лични развој и могућност појединца да:

- буде запослен,
- оствари већу зараду,
- стекне независност,
- остане здрав и активан,
- обавља квалитетније послове,
- ојача породицу и охрабри независност њених чланова.

IV. СВРХА СТРАТЕГИЈЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Основна сврха стратегије образовања одраслих је изградња друштвеног амбијента и основних механизма за образовање и учење одраслих и креирање система за образовање и обуку одраслих (укључујући и институције и механизме за подршку и развој) чије су основне карактеристике: релевантност, флексибилност, ефикасност и ефективност, доступност и одрживост.

Релевантност

Систем образовања одраслих је релевантан уколико обезбеђује знања и вештине који кореспондирају са потребама потенцијалних корисника, односно потребама појединаца, тржишта рада, уже и шире заједнице. Релевантност се постиже кроз обезбеђење високог степена утицаја свих заинтересованих актера (социјалних партнера) на систем образовања одраслих (политику, програме, финансирање, верификацију и сл.) и кроз праћење и истраживање тржишта рада и институционалну артикулацију његових потреба и захтева.

Флексибилност

У основи релевантности система образовања одраслих налази се комплекс флексибилности, односно способност институција и организација за образовање да адекватно и правовремено реагују на потребе за знањима и вештинама. Флексибилност се првенствено постиже кроз модуларизацију, односно развој програма заснованих на потребама тржишта рада, захтевима посла и интересима предузећа/привредних друштава, специфичних група и појединаца. Модуларизовани програми образовања и обуке су најадекватнији одговор на променљивост света рада и социјалног окружења и неопходност усклађивања образовања са потребама привреде и јавног сектора.

Ефикасност и ефективност

Ефикасност и ефективност се односе на максималну искоришћеност капацитета и ресурса образовања одраслих и управљање системом образовања одраслих помоћу категорија квалитета. Они инсистирају на максималној искоришћености постојећих установа за образовање (редовних школа и институција за образовање одраслих), заснованости њиховог рада на стандардима образовања и интегрисаност капацитета и напора (материјалних, финансијских, људских и институционалних) различитих нивоа и канала управљања у реализацији образовања и обуке одраслих.

Доступност

Систем образовања одраслих је доступан свим категоријама одраслих. Он је отворен према различитим друштвеним групама и категоријама становништва: сиромашни, избеглице, одрасли са посебним потребама, припадници мањинских група, дугорочно незапослени, одрасли млади људи без квалификације, жене, старији радници који се суочавају са ризиком губитка посла, високо образовани који остају без посла, као и друге категорије високообразованих одраслих који имају потребу за стручним усавршавањем.

Одрживост

Релевантност, флексибилност, ефикасност и ефективност су путеви до одрживости система образовања одраслих. Међутим, систем је заиста одржив уколико обезбеђује одговарајућа финансијска средства. Одрживост система образовања одраслих се не заснива на класичном буџетском финансирању институција образовања и обуке, већ на развоју адекватног модела финансијског управљања на националном и локалном нивоу (могућност институција за образовање одраслих да функционишу на тржишту образовања и реагују на потребе предузећа/привредних друштава, јавних служби и појединаца за знањима и вештинама и на развој нових облика финансијске подршке програмима образовања).

V. ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Стратегија образовања одраслих је један од инструмената за решавање кључних социјалних и економских проблема Републике Србије. Због тога ова стратегија посебан нагласак ставља на стручно образовање и обуку одраслих. Кроз делатност образовања одраслих Република Србија мора да реструктурира и унапреди свој људски потенцијал. То подразумева:

- обезбеђење доступности система образовања и обуке свим категоријама одраслог становништва кроз успостављање институционалног и програмског плурализма у систему образовања одраслих;
- децентрализацију и партнерски приступ у управљању, организацији и реализацији образовања одраслих;
- обезбеђење квалитета образовања и оспособљавања одраслих кроз законску регулативу и успостављање стандарда образовања.

Имајући у виду ургентну потребу за бржим економским развојем поштујући принципе одрживог развоја, унапређењем запошљавања, социјалне кохезије и демократизације друштвених односа, основни циљеви и задаци стратегије образовања одраслих у Републици Србији су:

Циљ 1	Циљ 2	Циљ 3	Циљ 4
Успостављање ефикасних начина партиципације социјалних партнера у образовању одраслих	Дистрибуција надлежности и одговорности за образовање одраслих међу релевантним министарствима	Развој разноврсних програмских опција и унапређење доступности образовања одраслих	Унапређење капацитета и квалитета образовања и обуке одраслих
Задаци:	Задаци:	Задаци:	Задаци:
1.1. Закључивање споразума о социјалном партнерству у стручном образовању и обуци;	2.1. Развој капацитета о управљање подршку у образовању одраслих;	3.1. Развој програма и основног образовања одраслих;	4.1. Доношење закона о образовању одраслих и одговарајућих подзаконских аката;
1.2. Оснивање савета стручно	2.2. Утврђивање за модела механизма	3.2. Развој програма и стручног	4.2. Успостављање система

образовање и финансирања обуку;	образовања финансирања програма и обуке.	образовања финансирања одраслих;
1.3. Оснивање локалних савета за развој људских ресурса.	2.3. Утврђивање начина за контроле и управљања институцијама за образовање одраслих.	4.3. Утврђивање стандарда образовања и обуке;
		4.4. Успостављање система акредитације и сертификације;
		4.5. Успостављање система саветовања и вођења;
		4.6. Успостављање система за контролу квалитета програма образовања и обуке.

1. УСПОСТАВЉАЊЕ ЕФИКАСНИХ НАЧИНА ПАРТИЦИПАЦИЈЕ СОЦИЈАЛНИХ ПАРТНЕРА У ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ

Образовање одраслих је партнерска делатност и заједничка одговорност различитих актера: државе, послодаваца и запослених, привредних и стручних асоцијација, удружења, научно-истраживачких и образовних институција и појединаца.

Социјално партнерство је заједнички одговор кључних партнера на изазове социјално-економског развоја и потребе појединаца и предузећа/привредних друштава за знањима и вештинама и основни механизам планирања и развоја стручног образовања и обуке одраслих. У основи планирања и развоја људских ресурса и образовања и обуке одраслих је трипартитни споразум – Владе, послодаваца и запослених. Партнерство се успоставља на свим нивоима друштвене организације (национални и локални ниво) и у свим доменима организације и реализације образовања (планирање, креирање програма, финансирање, акредитација, сертификација и сл.). Очекивани ефекат успостављања дијалога и партнерства је динамичан и одржив систем институција и програма за образовање и обуку одраслих који се заснивају на потребама привреде и тржишта рада и реалним могућностима друштва и појединаца.

ЗАДАЦИ

Успостављање ефикасних начина партиципације социјалних партнера у подручју образовања одраслих претпоставља стварање елементарних услова и оквира за институционални дијалог и деловање. Због тога је неопходно:

1.1. Закључивање споразума о социјалном партнерству у стручном образовању и обуци
Споразум регулише односе међу партнерима, њихове дужности и одговорности, подручја деловања и начин међусобне сарадње.

1.2. Оснивање савета за стручно образовање и обуку

Савет за стручно образовање и обуку чине представници Владе, репрезентативних синдиката и послодаваца. Савет за стручно образовање и обуку разматра и предлаже стратегију за образовање одраслих, национални оквир квалификације, стандарде акредитација институција и програма, мере за унапређење стручног образовања и обука и моделе финансирања стручног образовања и обука одраслих.

1.3. Оснивање локалних савета за развој људских ресурса

Локални савет чине представници локалне власти, послодаваца и репрезентативних синдиката, струковних удружења, школских институција, научно-истраживачких организација, удружења. Његов основни задатак је да кроз мере образовања и обуке подржи политику економског развоја и запошљавања на локалном нивоу и утиче на смањење незапослености, развој иницијативе и предузимљивости и реструктурирање привреде кроз доношење локалних стратегија образовања и обуке одраслих и развоја људских ресурса.

Локални савет:

- анализира и прати стање у подручју развоја људских ресурса, запошљавања и образовања и обуке одраслих;
- идентификује потребе и приоритете у образовању, обуци и развоју људских ресурса;
- прикупља и дистрибуира информације о програмима образовања и обуке и потребама тржишта рада за квалификацијама и компетенцијама;
- препоручује моделе и мере финансирања и инвестирања образовања и обуке одраслих.

Стратешки кораци

1.1.1. Посредством Социјално-економског савета Републике Србије, Министарство просвете и спорта, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, репрезентативна удружења послодаваца основаних за територију Републике Србије и репрезентативни синдикати закључују споразум о успостављању социјалног партнерства у подручју стручног образовања и обуке;

1.2.1. На основу споразума о социјалном партнерству социјални партнери доносе одлуку о оснивању савета за стручно образовање и обуку.

2. ДИСТРИБУЦИЈА НАДЛЕЖНОСТИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ МЕЂУ РЕЛЕВАНТНИМ МИНИСТАРСТВИМА

Образовање одраслих је један од основних инструмената за имплементацију Владиних програма социјално-економских реформи у подручју:

- унапређења продуктивности и конкурентности привреде;
- повећања запослености и мобилности радне снаге;
- унапређења социјалне кохезије;
- предупредњења сиромаштва и социјалне маргинализације;
- заштите животне средине и постизања одрживог развоја.

С обзиром на то, неопходно је обезбедити јавно учешће у одређеним подручјима и облицима образовања одраслих. То подразумева расподелу одговорности и надлежности у погледу регулације, управљања, финансирања и ко-финансирања трошкова појединих облика или програма образовања и обуке одраслих. Како је стратегија интегрални део економске и социјалне политике и стратегије запошљавања и развоја радне снаге, образовање одраслих је и међусекторска и међуресурска

делатност. На оперативностратегијском нивоу то значи да су образовање и обука одраслих надлежност и одговорност:

- Министарства просвете и спорта;
- Министарства рада, запошљавања и социјалне политике;
- Министарства финансија.

ЗАДАЦИ

Успостављање јавног интереса и ефикасна дистрибуција надлежности и одговорности за образовање одраслих се остварују кроз:

2.1. Развој капацитета за управљање и подршку образовању одраслих

У Министарству просвете и спорта и Министарству рада, запошљавања и социјалне политике неопходно је успоставити функције финансирања, развоја, контроле и управљања институцијама и програмима образовања одраслих.

2.2. Утврђивање модела и механизма финансирања програма образовања одраслих
Министарство финансија, Министарство просвете и спорта и Министарство рада, запошљавања и социјалне политике идентификују Владине изворе финансирања образовања и обуке одраслих, начине и критеријуме расподеле средстава.

2.3. Утврђивање начина контроле и управљања институцијама за образовање одраслих
Успостављањем кооперације и координације међу релевантним министарствима у погледу развоја образовања одраслих Министарство просвете и спорта, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Министарство науке и заштите животне средине утврђују начине и процедуре управљања системом за образовање и обуку одраслих.

Стратешки кораци

2.1.1. Формирање јединице (сектор/одсек) за образовање одраслих у Министарству просвете и спорта и Министарству рада, запошљавања и социјалне политике;

2.2.1. Формирање међуминистарског тима за израду модела и стратегије финансијског управљања различитим програмима образовања одраслих;

2.3.1. Формирање међуминистарског тела за стратешку координацију, мониторинг и евалуацију ефеката ресорних стратегија и стратегија у погледу образовања одраслих;

2.3.2. Формирање међуминистарског информационог центра о програмима образовања и обуке и потребама тржишта рада за радном снагом, односно потребним знањима и вештинама.

3. РАЗВОЈ РАЗНОВРСНИХ ПРОГРАМСКИХ ОПЦИЈА И УНАПРЕЂЕЊЕ ДОСТУПНОСТИ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Образовање и учење одраслих је полазна тачка за досезање социјалних циљева и амбиција који се односе на креирање друштвене организације, која омогућује пуну социјалну партиципацију, охрабрује и негује иницијативу, отвореност, предузимљивост, систематски увећава вредност људског капитала и његову пуну упосленост, продуктивност и ефикасност, као и циљева заштите животне средине и увођења одрживог развоја. Због тога је неопходно омогућити институционалну и програмску разноврсност и растућу разноликост у образовним могућностима и путевима стицања образовања у одраслом добу (од редовних школа до учења на даљину).

Стварање широке мреже институција и организација за образовање одраслих има за циљ да:

- прошири реалне могућности за образовање и учење одраслих;
- створи добро уређено тржиште образовних програма и услуга у коме институције/организације продукују и нуде програме образовања и обуке под једнаким условима и усвојеним стандардима;

- задовољни потребе тржишта рада и појединаца за знањима и вештинама.

Неопходно је обезбедити да, у складу са предвиђеним стандардима и под једнаким условима, програме образовања и обуке одраслих реализују:

- школе за основно образовање одраслих и редовне основне школе које испуњавају услове за рад са одраслима;
- средње стручне школе, односно њихови центри за континуирано образовање, односно образовање одраслих;
- високошколске институције, односно њихове посебне организационе јединице (центри за усавршавање и континуирано образовање);
- народни, раднички и отворени универзитети;
- предузећа/привредна друштва и њихове асоцијације;
- удружења;
- институције за културу;
- приватне организације за образовање и обуку;
- стручна удружења.

Имајући у виду постојећу образовну и квалификациону структуру становништва и огромну незапосленост, неопходно је створити услове за развој програма образовања и обуке који би задовољавали потребе за знањима и вештинама следећих група:

- неписмених и лица без потпуног основног образовања;
- лица без занимања и квалификације;
- незапослених лица;
- технолошких вишкова;
- запослених, посебно категорија које су под ризиком од губитка посла;
- предузетника и лица која започињу приватни посао;
- лица са посебним потребама;
- етничких мањинских група, посебно Рома;
- жена;
- сеоског становништва.

За ове циљне групе неопходно је омогућити стварну доступност образовања и учења кроз развој три основне групе програма:

- програма основног образовања;
- програма стручног образовања;
- програма обуке за тржиште рада.

ЗАДАЦИ

3.1. Развој програма основног образовања одраслих

Програми писмености и основног образовања су кључни механизми за дистрибуцију социјалне правде и социјалних права. Поред стицања базичних знања и вештина ови програми су основа за унапређење капацитета за:

- социјалну интеграцију;
- добијање и задржавање посла;
- разумевање културних и етничких разноликости и потребе за толеранцијом;

- унапређење и заштиту здравља;
- континуиран лични развој;
- унапређење и заштиту животне средине.

С обзиром на велики број одраслих људи који не поседују елементарну писменост и потпуно основно образовање и њихову социјалну и старосну разноликост, неопходно је развити различите програме и институционалне начине стицања елементарне писмености и основног образовања са основном интенцијом повећања могућности за запослење и бржи улазак у свет рада. Ови програми су намењени запосленим и незапосленим људима, а посебно специфичним групама као што су млади до 25 година, жене, избеглице, особе са посебним потребама, припадници мањина и сл., који су без основног образовања и квалификације. У том циљу развијају се два основна начина стицања основног образовања, односно две врсте програма основног образовања који ће заменити садашњи традиционални, скуп и нефункционалан систем основног образовања одраслих:

3.1.1. Програми припреме за испуњење стандарда основног општег образовања. То су програми који се развијају на основу стандарда основног образовања, односно који воде до стандардизованих исхода основног образовања.

3.1.2. Интегрисани (радно оријентисани) програми основног образовања и обуке. То су програми функционалног образовања који комбинују елементарно образовање са обуком за одређени посао, персоналним и социјалним компетенцијама потребним за обављање посла и вештинама тражења посла. Сврха ових програма је да буду почетна улазница за тржиште рада и/или за даље образовање, односно за различите програме стручног образовања. Истовремено стицање основног образовања и елементарне стручне оспособљености има значајну мотивациону вредност за одрасле и значајан допринос решавању проблема незапослености. Ове програме заједнички финансирају Министарство просвете и спорта, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и заинтересовани послодавци. Интегрисани програми се реализују кроз алтернатију образовања у основној и средњој школи и обуке у предузећу/привредном друштву. У том случају предузеће/привредно друштво је акредитовано за обуку у датом подручју (располаже обученим и акредитованим инструкторима и техничком опремом за одређено занимање, односно послове).

Стратешки кораци

3.1.1.1. Школске управе Министарства просвете и спорта развијају регионалне планове описмењавања и основног образовања одраслих;

3.1.1.2. Министарство просвете и спорта развија методологију прилагођавања редовног основног образовања образовању одраслих;

3.1.1.3. Завод за вредновање квалитета развија стандарде основног образовања одраслих и тестове за проверу њихове испуњености;

3.1.1.4. Школе за основно образовање одраслих и редовне основне школе из региона где не постоје школе за основно образовање одраслих развијају програме припреме одраслих за досезање стандарда основног образовања одраслих;

3.1.2.1. Центар за стручно и уметничко образовање развија методологију за интегрисање програма стручног образовања у програме основног образовања одраслих;

3.1.2.2. Школе за основно образовање одраслих и редовне основне школе у регионима где не постоје основне школе (прецизиране регионалним планом описмењавања и основног образовања) у сарадњи са радничким, народним и отвореним универзитетима и средњим стручним школама реализују интегрисане програме основног образовања одраслих.

3.2. Развој програма стручног образовања и обуке

Успостављање флексибилног и динамичног система образовања одраслих, односно континуираног образовања и обуке који ће бити у стању да брзо реагује на потребе за знањима и вештинама и омогући

свакој одраслој особи да стекне иницијално стручно образовање, изврши преквалификацију, усавршавање и освежавање знања, вештина, радних и животних компетенција је од круцијалне важности за економију и укупан социјални развој земље. У подручју стручног образовања и обуке развијају се различите групе програма стручног образовања и обуке:

3.2.1. Програми иницијалног стручног образовања. Реч је о прилагођеним модуларним програмима средњег стручног образовања за одрасле који воде до квалификације, односно степена стручне спреме у одређеном занимању. Програми се прилагођавају у односу на исходе, садржаје, време трајања и начин организације и реализације наставе и учења. Ови програми су првенствено намењени младим људима од 18 до 30 година који су због различитих индивидуалних и социјалних разлога напустили редован систем образовања и који желе да комплетирају своје стручно образовање и стекну квалификацију у одређеном занимању. Ове програме финансирају заинтересовани појединци, предузећа/привредна друштва и локалне и регионалне агенције за запошљавање.

3.2.2. Програми за тржиште рада. То су краткотрајни модуларни програми, односно пакети учења усмерени на формирање појединих радних компетенција, који се организују за потребе тржишта рада, конкретног послодавца или специфичне циљне групе и појединце. Кроз ове програме појединци се оспособљавају за посао или радно место што им омогућује брз и директан приступ тржишту рада, посебно када су у питању:

- незапослени, и то пре свега они који су изгубили посао или код којих постоји ризик да ће га изгубити;
- људи који немају стручне квалификације или компетенције (посебно жене, млади људи без квалификације, особе са посебним потребама).

Основна функција ових програма је редукација квалитативне и квантитативне неравнотеже између понуде и тражње на тржишту рада, односно унапређење приступа тржишту рада или припреми људи за повратак у свет рада. Осим тога ови програми имају за циљ да редукују полне и генерацијске разлике и помогну специфичним категоријама становништва у праћењу структуралних промена (жене, избеглице, припадници војске, посебне маргиналне и етничке групе и сл). Реч је о акредитованим/сертификованим програмима који се налазе у надлежности Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, које има значајну улогу у идентификовању потреба за знањима и вештинама, структурирању и акредитацији програма.

Програми за тржиште обухватају:

- програме за предузетничке вештине и вештине управљања;
- програме за оперативне послове у свим подручјима рада;
- програме за обезбеђење квалитета.

Посебно место у овој групи програма имају програми кључних компетенција/персоналних квалификација. То су краткотрајни облици обуке и учења усмерени ка унапређењу радне ефикасности, флексибилности, запошљивости. Реч је о програмима који омогућују стицање различитих вештина као што су:

- информационо-комуникационе вештине (страни језици, компјутерско образовање);
- персоналне вештине (критичко мишљење и расуђивање, решавање проблема и доношење одлука);
- интерперсоналне вештине (тимски рад, емпатијске вештине и вештине решавања конфликта);
- вештине самозапошљавања (активно тражење посла, планирање и вођење сопствене каријере, отпочињање сопственог пословања).

Ове програме кофинансирају Министарство просвете и спорта; Министарство рада, запошљавања и социјалне политике; локалне заједнице, послодавци и појединци.

3.2.3. Програми континуираног образовања. Ови програми одражавају потребе тржишта рада, привреде, јавног сектора и појединаца у различитим подручјима образовања и учења. Реч је о програмима који

нуде широк спектар знања и вештина и који утичу на професионални развој запослених. Посебно место у овој врсти програма имају програми који су од приоритетног значаја за економски развој и који су намењени високообразованим запосленим људима. Реч је о програмима као што су предузетништво, електронско пословање, покретање властитог посла, управљање производњом, финансијски менаџмент, осигурање квалитета и сл. Они се реализују у образовним институцијама од средњих школа до универзитета, односно њиховим центрима за континуирано образовање и усавршавање.

3.2.4. Програми образовања за заштиту животне средине и одрживи развој. Ови програми треба да омогуће уважавање принципа заштите животне средине и олакшају увођење концепта одрживог развоја приликом стицања знања и вештина која утичу на професионални развој запослених. Уз помоћ ових програма биће омогућено сагледавање утицаја који свака делатност/занимање остварују на животну средину, као и на који начин тај утицај може да буде сведен на минимум. Такође, ови програми ће обезбедити разумевање широко прихваћеног концепта одрживог развоја друштва.

У конкретној реализацији програми за тржиште рада и програми континуираног образовања се могу комбиновати са програмима кључних компетенција и вештина тражења посла и понудити као комбиновани и целовити пакети учења, прилагођени потребама конкретног послодавца, тржишта рада и појединаца.

Стратешки кораци

3.2.1.1. Центар за стручно и уметничко образовање Завода за унапређивање васпитања и образовања развија методологију и процедуру прилагођавања програма стручног образовања за одрасле;

3.2.1.2. Сходно потребама тржишта рада центри за континуирано образовање одраслих реализују прилагођене програме иницијалног образовања одраслих;²

После успостављања система акредитације и сертификације ове (прилагођене) програме реализују и редовне средње стручне школе, раднички народни и отворени универзитети и друге институције/организације које испуњавају стандарде за рад са одраслима;

3.2.2.1. Центри за континуирано образовање одраслих на основу информација о социјално-економској ситуацији у региону, односно локалној заједници, потребама за обукама, информацијама о незапосленима, развијају и реализују програме/модуле за тржиште рада. После успостављања система акредитације и сертификације ове програме развијају и редовне средње стручне школе, раднички, народни и отворени универзитети и друге институције које испуњавају стандарде за рад са одраслима.

4. УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА И КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ ОДРАСЛИХ

Унапређење капацитета у образовању и обуци одраслих значи стварање легислативних и финансијских могућности за рад институција и организација за образовање и обуку одраслих. Постизање квалитета у образовању и обуци одраслих подразумева:

- задовољење потреба појединаца, локалне заједнице и тржишта рада;
- развој стандарда образовања и обуке;
- постизање циљева и исхода образовања и учења;
- једнакост међу различитим институцијама, путевима и начинима стицања образовања и обуке.

ЗАДАЦИ

4.1. Доношење закона о образовању одраслих и одговарајућих подзаконских аката. За развој и унапређење образовања одраслих нужно је створити адекватан правни оквир. С тим циљем доноси се посебан закон којим се регулише делатност институција и организација за образовање и обуку одраслих, институционални нормативи и стандарди, стандарди образовања и обуке, питања акредитације и сертификације, финансијског управљања, као и друга питања од значаја за функционисање и развој делатности образовања и обуке одраслих.

4.2. Успостављање система финансирања образовања одраслих.

Образовање одраслих финансирају:

- буџет Републике Србије;
- буџет јединице локалне самоуправе;
- предузећа/привредна друштва и приватни послодавци;
- појединци;
- удружења;
- међународне организације и програми.

У области финансирања образовања одраслих неопходно је да се:

- изврши реалокација буџетских средстава и један део усмери за финансирање образовања одраслих. Смањење школске популације и броја школа у Републици Србији отвара значајније могућности за финансирање образовања одраслих;
- изврши заокрет од пасивне ка активној политици запошљавања, која између осталог подразумева преусмеравање дела постојећих средстава у обуке незапослених и потенцијално незапослених, које су директно у функцији запошљавања или задржавања посла;
- води стимулативна пореска стратегија према послодавцима и појединцима који улажу у образовање одраслих и институцијама и организацијама које реализују програме образовања одраслих од значаја за економски развој и повећање запослености;
- формирају фондови за обуку уз увођење повољних кредита за стицање иницијалне квалификације или преквалификацију;
- успостави систем акредитације институција и програма и тако стимулишу појединце и предузећа/привредна друштва да улажу у образовање и обуку;
- повећају инвестиције у обуку незапослених за национално акредитоване програме на нивоу локалне заједнице и предузећа/привредног друштва.

4.3. Утврђивање стандарда образовања и обуке. Осигурање квалитета у образовању одраслих, ефикасно управљање институцијама и програмима, праћење и контрола рада заснивају се на систему стандарда. У подручју образовања и обуке одраслих успостављају се институционално-организациони стандарди, стандарди за програме, стандарди за наставнике, инструкторе и организаторе образовања и обуке, стандарди наставе и стандарди оцењивања и евалуације.

4.4. Успостављање система акредитације и сертификације. Унапређење мобилности радне снаге, осигурање квалитета и препознатљивост стечених квалификација и компетенција захтева успостављање система акредитације програма образовања и обуке.

4.5. Успостављање система саветовања и вођења.

4.6. Успостављање система за контролу квалитета програма образовања и обуке. У циљу осигурања и унапређења квалитета у подручју образовања и обуке одраслих неопходно је остварити:

- систематско праћење – прикупљање информација о програмима, пројектима и активностима институција за образовање одраслих;
- процену ефикасности и ефективности програма образовања и обуке одраслих;
- евалуацију, односно формалну процену реализације програмских, институционалних, социјалних и индивидуалних циљева и исхода програма образовања и обуке.

VI. АКЦИОНИ ПЛАН

Акциони план за спровођење ове стратегије Влада ће утврдити до 30. априла 2007. године.

VII. ЗАВРШНИ ДЕО

Ову стратегију објавити у "Службеном гласнику Републике Србије".

У Вршцу, 28. децембра 2006. године

Влада

Председник,

Војислав Коштуница, с.р.

¹ Стратешки правци у развоју образовања одраслих, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Београд, 2002, стр. 314.

² Центри за континуирано образовање одраслих у средњим стручним школама су специјализоване наставно-организационе јединице за стручно образовање, оспособљавање и обуку одраслих, усмерене на економски раст и развој региона кроз брзо реаговање на потребе привреде и тржишта рада за мобилном и флексибилном радном снагом и квалитетно задовољавање потреба за знањима, вештинама и компетенцијама како запослених, тако и незапослених. Центри располажу наставницима оспособљеним за истраживање потреба за знањима и вештинама, креирање програма/модула образовања и обуке, као и наставницима и инструкторима за рад са одраслима. Њихова делатност се заснива на сарадњи и партнерству са предузећима/привредним друштвима и њиховим асоцијацијама, а програми и модули које продукују се заснивају на реалним потребама привреде односно средина у којима делују (CARDS "Програм реформе стручног образовања", Јединица за имплементацију програма – Компонента Регионални тренинг центри, Београд, 2004).

© Cekos In, Beograd, www.cekos.rs